

Nemzeti Társalkodó

Augustus 19dik napján 1834.

Politikai Utopismus.

*Der Politik ist der Mensch ein Mittel:
Der Moral ist der Zweck.
Herder.*

A' szabadság áll azon tehetségben, mely szerént az ember mindent megtehet, a' mi a' hasznos és szükséges törvényeknek ellenire nincsen. — Ezen állittáson kívül: hogy minden emberek egyenlően születnek *) nincs egy is alaptalanabb, mint ez: hogy minden

---

*) Az emberi jusok magyarázásában ezt szokták mondani: Minden emberek, jusaikra nézve, egyenlően születnek. — De ez nem igaz. p. o. nincs minden embereknek egyenlőjusok a' szeretethez; becsültetéshez, és ember társaik bizodalmaéhoz. — A' némán születnek nincs egyenlő jusa ahoz, a' mihez a' szabad beszédünek, és kellemetes hangunak. — A' tompa elméjü nem tarthat just ahoz, a' mihez a' láng ész. — A' rút formájü nem tarthat olyan just a' magához vonzó szeretethez, mint a' szép és kellemetes ábrázatu. — A' hamis és ravasz nem nyerheti-meg úgy bizodalunkat, mint a' tiszta egyenes sziv, 'sat. Mennyi következtetések nem folyhatnak csupán csak ezen kevés distinctiókból, mellyek oly kézzel foghatólag igazak.

emberek szabadon jönnek e' világra az az: olyan értelemben, melyben ezen szó: *szabad*-vétetik, t. i. hogy ők mindent megtehetnek, a' mit akarnak.

Az ember, születésekor alája van vetetve 1. a' természet törvényeinek. 2. a' gondviselés törvényeinek 3. az ő szívébe oltott erkölcsi törvénynek 4. az ő szüléi tettzés szerinti akaratjának, és 5. az erősebb törvényének, vagy is akárki akaratjának, a' kinek elég hatalma lehet őtet arra kényszeríteni.

Az az: az ember az ő születésekor *elsőben* a' vizen nem járhat, a' levegőben nem repülhet, eleven szénre bántodás nélkül nem fekkhetik — két helyen egyszersmind nem lehet 'sat. *másodszor* minden nyavalyáktól magát nem oltalmazhatja — életét, a' meddig neki tetszik, nem nyujthatja, az elementumoknak nem parancsolhat — testi mekkoraságát csak egy hüvejkelis nem nevelheti 'sat. *harmadszor* ő önnön magának önkéntesen nem árthat, — a' mi neki gonosznak tetszik, helybe nem hagyhatja; a' mi jónak látszik, nem kárhoztathatja 'sat. *negyedszer*: szüléi akaratja és uralkodása alól magát ki nem húzhatja, valameddig ezek erköltsi és fisikai erőknél fogva nállánál hatalmasabbak, és valameddig a' maga fenntarthatására nézve töllek függenie kell, — és végre *ötödször* nem húzhatja-ki ő magát annak akaratja alól, a' ki annyi fisikai és erköltsi erővel bír, hogy őtet a' maga akaratja alá kényszeritheti. — Nincsen soholt természeti állapot ezen érte-

lemben, melyben ezen szót venni szokták, kivéven egy embernek állapotját, a' ki egy szigeten csupán egyedül volna; — sőt azon ember is, a' ki egy szigeten izolálva van, mindenkor alája van vettelve az 1. 2. 3. és 5. szám alatti említett törvényeknek, és így csak 4dik alattitól van megszabadúlva. — És hogy az 5dik szám alatti törvény alól is felmentődhessék: elsőben abban a' szigeten minden állatot meg kell neki szelidíteni, a' mely erősebb, mint ő. — Ha egy vad lóra, vagy vad elefántra felül: ezektől nem azon helyre vitetik, vagy ragadtatik, a' hová ő, hanem a' hová a' ló vagy elefánt akar. — Az embernek, mint okos teremtménynek, a' ki arra rendeltetett, hogy a' maga tulajdon akaratja szerént cselekedjék, vagyon a' szabadsághoz vonzó erős ösztöne és kívánsága, a' mely beléje született, az az természetesen hajlandó ő, hogy a' mennyiben lehetséges magát mindentől mentse, és szabadítsa, a' mi az ő akaratját akadályozhatja.

De a' maga természete szerént, soha az 1. 2. 3. szám alatti törvények alól ki nem szabadulhat. — Csak az a' lehetőség marad fen tehát neki, hogy egy bizonyos grádusig, a' 4 és 5 szám alatti törvények alól (de így is az ő veszedelmére és csak koczka szerencsére) magát kiszabadítsa. — A' vadság állapotjában (mellyet némelyek értetlenül szabadság állapotjának adnak elé, a' helyett, hogy az inkább a' legönkényszeréntibb des-

potismusnak állapotja) az ember egészen alá van vetve, a' 4 és 5 szám alatti törvényeknek. — Alája van vetve a' 4nek, valamедdig az ő szüléi erősebbek, mint ő: alája az 5nek, valamедdig az ő fajtájában, vagy az ő kunyhójában, vagy rövideden, az ő szomszédságában csak egy ember is találkozik, a' ki erősebb és ügyesebb, mint ő — Ekkor a' leghatártalanabb despotismus alatt kell neki epedni.

Hogy ezen járomból megmenekedhessék: semmi egyéb eszköze nincs neki, hanem hogy a' maga tulajdon akaratját olyan hatalomi súlyegyen haladással erősítse, a' mely nagyobb, mint az ő ellenkezője akaratjának mértéki súlja.

Innen van a' polgári kötés vagy a' társasági állapot, az az: minthogy minden emberben a' szabadság iránti egyenlő ohajtás lakik; tehát nekik, hogy a' magok szabadságokat bátorságosithassák, kijebb szélesíthessék, nincsen egyéb eszközök, hanem az, hogy egyet értsenek egymással, és közönségesen az ők egyesített erejeknek egész tömegét (massa) ellensújba hozzák annak vagy azoknak erejével, a' kinek, vagy a' kiknek akaratja az övékkel ellenkezik. — De a' dolog természete szerint, egy ilyen kötésnek tárgya nem lehet csak egyetlen egynek individualis akaratja; hanem tárgyúl kell tenni ennek mindeneknek közönséges akaratját, az az: mindenik a' szövetkezők közül tartozik a' maga akaratját feláldozni, mihelyt az,

az ő szövetkező társai akaratjoknak ellene van, hogy így az ő akaratjának egész használását mind azon esetekre bátorságosithassa, mellyekben az, az ő szövetkezett társai közül, mindeniknek individualis akaratjával megegyezik. — Ezen közönségesen mindenek résziről megegyező akaratnak meghatározása, megállítása, vagy következési sora teszi azt, a' mi törvénykönyvnek neveztetik. P. o. Mindenik bátorságban kíván lenni élete, vagyonya, és háznépe iránt, tehát törvénnyé tétetik, hogy mindeniknek élete, vagyonya, háza népe bátorságban maradhasson; és minden szövetkezettek költsönösön kötelezik egymást, hogy a' magok erejeket egyesítik a' kárki ellen, a' ki valamelyiket közülök ezen bátorságosításban háborítani akarná.

Ebből következik, hogy minden társaságnak, vagy akarmely polgári állapotnak alapja, tárgya, vagy célja, nem egy individuumnak szabadságára, vagy hasznára néz, hanem mindeneknek közönséges szabadságára vagy hasznára.

Ebből következik továbbá, hogy a' lehetőségig szabad társasági állapot nem valami kórlátlan és független individualis szabadságnak állapotja; hanem inkább egy olyan állapot, melyben a' kórlátban és individualis szabadságok, mindenek szabadságának vagy akaratjának, az az: a' törvénynek alája vettettev maradni tartoznak.

Minden társasági szabadságnak a' lehetőségig legmagosb lépcsője tehát ennyire hu-

zódik össze: hogy az, a' lehetőségig tökéletes megegyezése minden szövetkezetteknek ez, vagy amaz törvénynek közönséges haszna iránt. De ellenben az emberek nem egyenlően születnek, 's minthogy ők a' véghetetlenig különböznek egymástól szintúgy erköltsi, mint fizikai tekintetben; — tehát csak igen kicsin száma van a' tárgyoknak, a' mellyekre nézve nekik mindnyájan egyetlen egy és egyenlő akaratjuk lehet.

Ha tehát már a' társaság nagyobbodik: ha a' szükségek sokasodni, az individualis érdekek egymáson keresztül vágodni kezdenek: így az eredeti törvényeknek csekély száma többé nem elegendendő, hanem még más, apró környülményekre (ins detail) kiágazó törvényeket kell csinálni, mellyek felett minden szövetkezettek egyenlő módon egymással meg nem egyezhetnek. E' felett megtörténhetnék, hogy egyetlen egynek akaratja a' többinek okos akaratjával ellen tételben állana. — Azonban itt csak két esetek jöhetnek elé, t. i. vagy megegyeznek: vagy a' társaság felbomlik. —

Mit tsinál már most az ember? — még egyszer a' köz akaratot közbe lépteti, hogy valami útat módot találhasson, mely szerént az individualis szózatok, mellyek össze nem férkeznek, mégis csakugyan megegyezzenek. — Még egyszer a' köz akaratnak meghatározása végett, mindenik feláldozza a' maga individualis jusát, és kijelenti, hogy ő kész magát alája vetni azon eldöjtésnek (decisio)

mellyet akar 1ben a' szövetkezett társak többsége, akarnak 2szor azoknak serge közüli bizonyos számú okosabbak, akar 3szor egyetlen egy (a' ki mindenek között legokosabbnak; és méjjebb béléátásunak esmértetett) fognak határozni és megállítani.

Az az: a' társaság közönséges megegyezés által vagy elsőben Democratiává — vagy 2szor Aristocratiává, és Oligarchiává, vagy 3szor Monárchiává tétetik.

Az a' törvény, mely által ezen társasági formák között valamelyik kiválasztatik, és megállittatik, neveztetik constitutionak.

Ezen formák közül mindeniknek; a' köz jóra és a' társasági szabadságra nézve vagnak tulajdon hasznai is, kárai is. — Az egyetlen egy eszköz arra, hogy a' mennyiben csak lehet a' jó maradjon — meg, és a' mennyiben lehet, az ezen formák közül akarmelyikhez hozzá ragadható rossz kiszemelődjék, talán csak abban találtathatik, ha ezek egymással öszve amalgamáztatnak, és így egy elegyes constitutio idomoztatik. Ez a' forma legjobban illik egy középszerű nagyságu státushoz, mint. . . . . ; A' törvényeknek, 's következőleg a' constitutionnak legnagyobb ereje áll az ők tartósságokban.

Ha feltennők azt, hogy egy nép azt a' just akarná magának kikötni, hogy minden törvényeit esztendőnként újra vizsgálja és változtassa: így azok között találatnék némely törvény, mely, természete szerént, a' dolgoknak ilyen rendjeivel soha meg nem egyez-

nék, p. o. nem lehetne egy esztendőben a' sokfeleségűséget, más esztendőben az egy feleségűséget 'sat. határozni. — Azon törvények, melyeknek természet szerint változhatatlanul kell maradni, neveztetnek fundamentalis törvényeknek.

Minthogy a' törvényeknek legnagyobb ereje azok tartósságokban áll: innen világos hogy a' közjóra való tekintetből, erőssen kell törekedni arra, hogy a' törvények legnagyobb számának ez a' karakter megszereztessek és következőleg a' mennyire csak lehet, annyi tartóssággal, különösen az a' kút-fő, a' melyből mind ezen törvények erednek, t. i. a' társaságnak formája vagy a' constitutio felkészitessék, elláttassék.

Egy Constitutio, a' maga természete szerint mentől tartosabb és erősebb, annál jobb. — Ez az első és fő pont, melyet annak alapittásában szem előtt kell tartani. — Az oka pedig ennek töstént szembe tűnik. — Mert minthogy minden társaságnak, és minden constitutionnak egyetlen egy czélja a' sok ellenkező és egyenellenkedő akaratoknak, gondolatoknak öszve illetése és egyeztetése: tehát a' mennyiben lehetséges el kell távoztatni azt a' szükségességet, hogy a' társaságnak, az egyes szózat adásoknak eredeti jussához, vagy minden különös tagoknak individualis akaratjához keljen folyamodni. — Minden, a' mi a' társaságot egy ilyen szükségességnek kiteszi, alkalmat ad annak felbomlására. — Minden, a' mi ezen szüksé-

gességet eltávoztatja: annak megerősítettésére, és tartóssága hosszabbitására szolgál.

A' legvalódibb minémüsége tehát minden statusnak 1ben az, hogy magának jó constitutiót adjon, 2or a' mennyiben csak lehetséges, ezen constitutio mellett erőssen és állhatatosan megmaradjon.

Egy constitutio csak úgy jó valódiképpen, a' mennyiben a' tartósságnak elve benne létezve találtatik. — Minden társasági formának és constitutionak (a' többi között a' legtökéletesebbet, u. m. az elegyest is ki nem véve) vagynak fogyatkozásai, kárai, és alkalmatlanságai. — Tehát a' társaságnak törekedni kell ezeket kevesíteni, vagy megelőzni, vagy súlyegyent ellenekbe tartani, a' mennyiben lehetséges. — A' mennyiben nem lehetséges: azt békével kell szenvedni. — Azonban a' lehetőségnek ezen gradusával is meg kell elégednünk, és őrizkednünk kell attól, hogy valamint egyebekben, úgy itt is amaz *ignis fatuus*, a' tökéletesség után nyargalodjunk. — A' tökéletesség minden emberi munkában csak egy fényes tűneményi 's költeményi gondolat, kivált a' szövevényes és sokszoros részekből egyberakott (complicirt) munkában. — Úgy van itt a' dolog, mint a' mechanikában. — A' legvalódibb tulajdonság egy mechanikai munkában a' tartósság, vagy az ő forgása és menetele szünteleni egyenlőségének bizonyosítatása. — Ez utolsó függ attól, ha a' részeknek a' lehetőségig kevés surlódásai vannak.

Tehát törekedni kell, hogy a' mennyire lehet, a' surlódás kevesítették; de ez mindenkor csak egy bizonyos grádusig eshetik-meg. Minden surlódásnak egész kiirtása, azaz: a' *tökéletesség*, csak egy Chimaera, egy lehetlenség, valamint a' mechanikában, úgy a' fizikai és erköltsi világban is. —

Az okosságnak és ügyességnek legfelsőbb lépcsője, a' politikában is, mint a' mechanikában, abban áll, hogy az ember olyan constitutiót, vagy olyan maschinát készítsen, a' melyben (a' nélkül, hogy mozgásának folyama az által megakadjon) a' kicsin fogyatkozásokat, melyeket abban a' tapasztalás ottan ottan észrevétet, lassan lassan jobbitani lehessen; — ellenben éppen úgy az esztelenségek és oktalanságnak legelső lépcsője a' politikában, mint a' mechanikában, a' helyett inkább az egész maschinát öszve rontani, és mást készíteni, vagy a' constitutiót egészen újjá teremteni, valahányszor a' tapasztalás abban valami fogyatkozást felfedez.

A' legkedvetlenebb és legnyomorultabb extremítás, a' melyre p. o: egy malom-mester vitettethetik, az, ha olyan kerülhetetlen szükségességbe, vagy kéntelenségre jut, hogy a' maga malmát egészen újra kelyen építeni. — A' legutolsó, és legbosszúságosabb szükség, melyre egy nép kényszerítettetik, az, ha a' maga constitutioját ismét egészen elől kezdve, újrolag kell készíteni. —

De azon malom-mestert bizonyoson esztelennek tartanók, a' ki azt hinné, hogy a'

maga dolgát igen jól és hasznoson viszi, ha elsőben egy szél malmot épített, és azt a következő esztendőben mingyárt elrontja, olyan szándékkal, hogy mást csinálván ezt is a harmadik esztendőben elbontsa, és azt gőz maschinával készített malommal pótolja-ki, mindazáltal ilyen előre magának kikötött és kifejezett szándéki jussal, hogy minden három esztendő múlva ezen a módon elől fogja kezdeni. — Így a nép is bizonyosan minden népek között a legesztelenebb volna, a mely azt hinné, hogy a maga boldogságát állandósítja, midőn magának azt a hatalmat köti-ki, hogy minden esztendőben a maga constitutióját változtassa, és egymás után a *monarchiáról demokratiára*, azután *oligarchiára*, s azután ismét *aristocratiára*, s így tovább keresztül kasul szökdössék. —

Valójában sokban kerül egy egészen új malmat építeni: így bizony sokban kerül egy constitutiót újjá teremteni. — Százszor jobban cselekszik az ember, ha megelégszik azon malommal, a mely van, — és a nép azon constitutióval, a melyel él, és azonban, a mennyiben lehetséges, azon újítgat, jobbitgat, míg az egyik, mint a másik egy jobb, vagy legalább kevésbé rosszabb menetelbe jő — Ha a malom-mester mingyárt által látja, hogy az ő szélmalomnak az a hibája van, hogy megáll, ha szél nem fu: még ezért azt egy vízi malommal fel nem cseréli, mert tudja, hogy a vízi

malom sem forog, mikor viz nincsen. — Tehát sem a' vizi, sem a' szélmalmot (ha mind a' kettő volna is) el nem rontja azért, hogy egy gőz malmot építsen, mert felszámítja magában, hogy ha szintén ezen utolsó nem volna is azon fogyatkozásoknak kitéve, melyeknek a' két első; de ellenben sokkal nagyobb költséget kívánna a' fa és más éghető matériákra nézve, melyek által a' machinát hajtó gőz fentartódhassék.

Ellenben az ő legelső malmának építéskor minden különböző nemű malmoknak hasznait és kárait jól fontolóra kell néki venni, és az után azt kell választani, a' mely néki az akkori környülményeiben leghasznosabbnak látszik. — Ha ez a' választás jól találódott: szabad és illő már a' szükséges jobbitásokat a' maga malmán megtenni, nem pedig mingyárt, ha legkissebb hibát abban észre véssen, azt egészen elrontani azért, hogy nyomban másféle malommal tégyen próbát, amazzt egészen megvetvén, mert így az ő felesége és gyermekei könnyen meghatalmaztathatnának arra, hogy őtet, mint eszement örültet bészárassák, úgy, mint a' ki őket éhségre akarja juttatni, és minden tehetségeiket az újításra akarja vesztegetni. —

Az ehez hasonló esztelenséget akármely népben is mind az isteni, mind az emberi törvények egyetértőleg és egy formán kárhoztatják.

Mint hogy valamint a' törvényeknek, úgy

különösen az igazgatás formának legnagyobb ereje a tartosságban áll; ennél fogva minden törvényadók törekedtek arra, hogy az ők törvényeket 's kivált az igazgatás formát, melyet alapítottak, egyebek felett, ezen tulajdonsággal felruházzák, mindazonáltal még is azon gátolatlan jus nékik meghagyatott, hogy mind a' kettőt újítsák, jobbitssák, és módosítsák, ha a' szükség kívánta, vagy pedig ha ez, az egész alkotmányoknak megbomlása nélkül megeshetett.

Atok, és megutálás mindennek, a' ki nek csak esziben is jöne az egészszet feldőjteni, vagy szélyel bontani!!

De miért? — ezt már említettem: — azért elsőben, mert igen drágába kerül a' malmot egészen újra építeni; — és másodszor mivel egy statusnak constitutioja, nem mondom, hogy feketéből fejjérré az az: tökéletlenből tökéletessé, mert ez lehetetlen, de még kékből veresre, vagy veresből zöldre is, rettentő convulsiok nélkül által nem változhatik. — Bár oly könnyen megeshetnék legalább, mint viola színből kékre, kékből zöldre vagy szederjesre, veresből rózsaszínre, által változni! —

Ezek a' convulsiok nagyobb rosszat okoznak, mint az, melyet a' társaság elakar távoztatni. És ilyen esetben, valamint a' malom-mesternek egész vagyona, úgy a' nemzetnek egész boldogsága ki van téve a' veszedelemnek, mely szerént ha nem örökre-

is, de legalább meghatározhatatlan és ki calculálhatatlan időre, elpusztuljon. —

Ezért az emberi törvényadásokban a' felség sértési gonoszságok, lázadások, a' fejek elleni támadások, engedelmisségi megtagadások, s több e'félék, mindenkor igaz jussal a' halált érdemlő fő bűnök közé számláltattak. — (folytatása és végzete következik)

A p h o r i s m á k.

A' becs nélkül valókra semmi időt ne fordics; mert a' nádból, melyből csak gyékény szokott lenni, soha néked nádméz nem fog folyni.

Midőn a' hangyát eltapodod: gondolkozz arról, milyen kedvel, vagy érzéssel volnál egy éléfántnak tapodó lábai alatt.

Egy arabiai ló, ha sovány is, többet ér az okosnak szemei előtt, mint egy egész istálló teli hizott szamarakkal; mert a' veszedelemben hasznos a' sugár paripa, de a' hizlalt barom nem segít, hanem inkább akadályoz.

A' tyrannismus múlandó; de az átok, mely azt érdeklí, maradandó.

Egy nyilazónak sem kell minden mesterségit másnak megtanítani. — A' háládatlanság a' tanítót könnyen teheti cél karikává.

A' tapasztalt ember eltávoztatja a' gonosz embereknek megmondani, hogy ők mik: — inkább a' maga példájával azt mutatja-

meg, hogy miknek kellene nékik lenni: —
 így talán fogatosabb az intés.

Az önnön dicséret olyan, mint a' fű-
 rész malom morrogása. A' hallónak fülei azt
 mindenkor valamennyire kedvetlenül halják.

A' férges gyümölcs a' szél lebegésire is
 lehull: — a' jó és ép a' szélvészek között is
 megérik. — Így a' mirosz, igen könnyen ha-
 nyatlik: a' jó pedig ostromlások között is
 lassan lassan megalapítja magát.

A' becsületi czímekkel gyakran úgy van
 a' dolog, mint a' veréssel: — némely érde-
 metlenül kapja: — Bár egy igaz cserét lehet-
 ne ebben feltalálni.

Az asszonyok úgy tetszenek nékem, mint
 a' madarak, melyek színeket és tollaikat gyak-
 ran változtatják. — Ők a' házbán seregélyek,
 a' sétálásban pávák — és négy szem között
 — galambok. —

Különös az, hogy mióta a' himlő ól-
 tás behozattatott: az asszonyi szépség a' ma-
 ga betségben alább szállott. Ez onnan van, mint-
 hogy ez által a' szépség közönségesebbé lett.

Inkább megkérdek egy vén férfiat, hogy
 mikor fog meghalni, mint egy idős asszonyt
 (a' ki még hódolásokat keres) az iránt, hogy
 mikor született.

A' szeretőknek haragja olyan, mint va-
 lami nyári szélvész, — csak hamar kiderül
 minden utánna.

A' megbántás olyan, mint a' rozsdá: ritkán
 menyen-ki a' nélkül, hogy a' dolgot meg ne
 gyengitse.

K. J.

A' L é t e l.

Tudva van, hogy *Cartesiusnak* a' tiszta gondolkozás léte *systemájában* főtétele, melyből kiindult, e' volt: Gondolkozom: tehát vagyok. (*Cogito: ergo sum*) — Egykoron némely tudósok gyűlésében az erőli szóvitatásokat halván egy részeges: tantorogva és dadogva közikbe mene, 's megértvén töllek a' lételnek ilyen *Cartésiusi* bizonyítását, így szóllala-fel: Ilyen demonstratiot én is tudok tenni, 's hiszik-é az Urak? én is megbizonyítom az én léteemet így: *Bibo: ergo sum*. — Iszom: tehát vagyok. Ki czáfol-meg ebben engemet?

Külső ellenség, és belső áruló.

Egy kovács-műhelyből ki indulván egy újonnan készült és kiköszörült fejszékkel megterhelt szekér, egy közel lévő erdőn méné keresztül. — A' nap reá sütvén a' fényes fejszékre, látható: visszarojogást okozza, melytől az erdőnek fái erőssen megrettenének. — Ki álhat-meg ezek előtt? — ezek mind ellenségeink lévén: elhullunk általok, így hallaték az ők szorongató zudulások. De egy igen vén cserefa így kiálta hozzájuk: Ne félyetek, — valameddig egyik is közülletek ezen fejszéknek nyelet nem ad, azoknak éle mind addig néktek nem árthat.

K. J.